

YABANCI MAHKEME KARARLARININ TANINMASI VE TENFİZİNDE HARÇ SORUNU: BİR ANAYASA MAHKEMESİ KARARI DEĞERLENDİRMESİ

Pelin Baysal & Deniz Metin

Bugüne kadar, yabancı mahkeme kararlarının tenfizi davalarında alınacak harç meselesi sıkça Yargıtay'ın farklı dairelerinin inceleme ve değerlendirmesine konu olmuştur. 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 4. maddesi, yabancı mahkemelerce verilen ve parasal bir değere hükmedilen ilamların tenfizi davalarında nispi harç alınmasını öngörmektedir. Ancak, bu düzenlemeye rağmen, Yargıtay'ın bazı daireleri, tenfiz davalarının esasında tespit davası niteliğinde olduğunu belirterek, bu tür davalarda nispi harç yerine maktu harç alınması gerektiğine hükmetmektedir.¹

Söz konusu kuralın öngördüğü nispi harcın hak arama özgürlüğü üzerindeki sınırlayıcı etkisi ve uygulamadaki görüş ayrılıkları, konunun Anayasa Mahkemesi'ne taşınmasına neden olmuştur. İstanbul 14. Asliye Ticaret Mahkemesi tarafından, kuralın öngördüğü nispi harcın hak arama özgürlüğünü kısıtladığı ve hukuk devleti ilkesini ihlal ettiği gerekçeleriyle yapılan iptal başvurusu sonucunda, Anayasa Mahkemesi, 17 Ekim 2024 tarihli 2024/104 E., 2024/173 K. sayılı kararıyla söz konusu düzenlemenin Anayasa'ya uygun olduğuna oy çokluğuyla hükmetmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin bu kararı, yabancı mahkeme kararlarının tenfizi davalarında alınacak harç açısından uygulamada yeknesaklık sağlayabilecek olsa da, mahkemeye erişim hakkı ve hak arama özgürlüğü açısından tartışmaları da beraberinde getirmektedir.

Tartışmaların Arka Planı ve Başvurunun Gerekçesi

492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 4. maddesi, *yabancı mahkeme kararlarının Türkiye'de tenfizi için açılan davalarda kararın konusu olan değer, nevi ve mahiyetine göre harç alınmasını* öngörmektedir. Bu doğrultuda, bir yabancı mahkeme kararında hükmolunan şeyin parasal değere ilişkin olması halinde, söz konusu kural uyarınca hüküm altına alınan değer üzerinden binde 68,32 oranında karar ve ilam harcı alınması gerekmektedir. Ancak, bu kurala rağmen Yargıtay'ın farklı dairelerinin, tenfiz davalarının eda davası değil, tespit davası niteliğinde olması sebebiyle yargılama harcı ve vekalet ücretinin maktu olması gerektiğine hükmettiği görülmektedir.

¹ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2014/16661 E., 2015/1675 K. sayılı ve 11.02.2015 tarihli kararı; Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2014/9333 E., 2014/11865 K. sayılı ve 23.06.2014 tarihli kararı; Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2012/3869 E., 2014/1555 K. sayılı ve 24.01.2014 tarihli kararı; Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2012/3715 E., 2012/8307 K sayılı ve 18.05.2012 tarihli kararı.

Başvuru sahibi İstanbul 14. Asliye Ticaret Mahkemesi, yabancı mahkeme ilamlarının tenfizi için nispi harç alınmasının, hukuk devleti ilkesini ve hak arama özgürlüğünü ihlal ettiğini öne sürerek, ilgili kuralın iptalini talep etmiştir. Aynı zamanda başvuruda, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin söz konusu davalarda maktu harç alınması gerektiği yönündeki istikrarlı kararları da hatırlatılarak, tenfiz davalarının esasen tespit davası niteliğinde olduğu ve bu yüzden maktu harç alınması gerektiği ifade edilmiştir.

Başvuruda, Harçlar Kanunu'nun 4. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı çeşitli gerekçelerle ortaya konulmuştur. Halihazırda yabancı mahkemede yargılama giderlerini ödeyen tarafın, aynı kararın Türkiye'de tenfizi için yeniden nispi harç ödemek zorunda bırakılmasının hak arama özgürlüğünü engellediği ve davacılar için yüksek harç yükümlülüklerinin mahkemeye erişimi zorlaştırdığı ifade edilmiştir. Ayrıca, yabancı mahkeme kararlarının konusu para alacağı olsa bile, tenfiz davaları özü itibarıyla para alacağına ilişkin olmayıp; yalnızca ilgili ilamın Türkiye'de tanıma ve tenfiz şartlarını taşıyıp taşımadığına yönelik bir inceleme niteliği taşımaktadır.

Kamu hizmetinin karşılığı olarak ve kamu hizmetlerinden yararlanma hakkının kötüye kullanılmasının engellenmesi amacıyla, konusu para ile değerlendirilen davalarda, nispi harç alınması mümkündür. Ancak, aslında nispi harca tabi olmayan tenfiz davalarının, özel kanuni düzenleme ile nispi harca tabi kılınması, yabancı mahkeme kararıyla haklı olduğu kesinleşen davacının, hak arama özgürlüğünü engelleyici bir etki yaratmaktadır.

Ayrıca, tenfiz davalarının konusu doğrudan bir para alacağına ilişkin olmamasına rağmen, tarafların nispi harç ödemek zorunda bırakılması, hukuki güvenliği zedelemekte ve öngörülemez bir mali yük getirmektedir. Bu durumun, Anayasa'nın 2. maddesinde güvence altına alınan hukuk devleti ilkesine aykırı olduğu ve bireylerin adil ve öngörülebilir bir yargılama sürecine erişimini zorlaştırdığı ifade edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesi, tenfiz davalarında, yabancı mahkeme kararında hükmolunan şeyin değerine göre nispi harç alınmasının, tarafların mülkiyet hakkı ile hak arama özgürlüğünü sınırlandığı sonucuna ulaşmış ve bu sınırlamaların Anayasa'da öngörülen sebeplere uygun ve ölçülü olup olmadığı konusunda inceleme yapmıştır. Bu doğrultuda Anayasa Mahkemesi, iptal başvurusunun kapsamını genişleterek, ilgili kuralı yalnızca hukuk devleti ilkesi ve hak arama özgürlüğü açısından değil; Anayasa'nın temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasını düzenleyen 13. maddesi ve mülkiyet hakkını düzenleyen 35. maddesi yönünden de incelemiştir.

Anayasa Mahkemesi, yargı harçlarının yargı hizmetinden yararlanılması karşılığında devlete ödenen katkı payı olduğunu ifade ederek, yargı hizmetinden yararlanan bireylerin, bu hizmetin maliyetinin bir kısmına katlanmasının asıl olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, yargı harçlarının yargı mercilerine gereksiz talepler yöneltilmesinin engellenmesi işlevine de sahip olduğunu belirtmiştir. Usul ekonomisi gereğince, mahkemelerin iş yükünün azaltılması ve önlerine gelen uyuşmazlıkların mümkün olan en az giderle ve en kısa sürede çözülebilmesi, kamu yararına yönelik bir amaçtır.

Yargı harçlarının alınmasının bu meşru amaçları göz önünde bulundurulduğunda, iptali istenen ve tenfiz davalarında nispi harç alınmasını öngören hükmün, yargı mercilerinin iş yükünü azaltmayı ve böylece önlerine gelen uyuşmazlıkları mümkün olan en kısa sürede çözebilmelerini sağlamayı amaçladığı; dolayısıyla, söz konusu düzenlemenin kamu yararına hizmet ettiği belirtilmiştir.

Buna ek olarak, temel hak ve özgürlükleri sınırlandıran bir normun yalnızca kamu yararına yönelik bir amacı olması yeterli olmayıp, aynı zamanda ölçülü olması da gerekmektedir. Bu çerçevede, Anayasa Mahkemesi, ilgili düzenlemeyi ölçülülük ilkesinin temel unsurları olan *elverişlilik*, *gereklilik* ve *orantılılık* kriterleri açısından da değerlendirmiştir.

Söz konusu kural uyarınca, tarafların nispi harç ödemek suretiyle belirli bir mali yüke katlanmak durumunda kalmasının, usul ekonomisi - *dolayısıyla kamu yararı* - amacının gerçekleştirilmesi için gerekli ve elverişli olduğu sonucuna varılmıştır.

Orantılılık ilkesi bakımından yapılan incelemede ise, tarafların katlanacakları mali yük ile mahkemelerin iş yükünün azaltılması yoluyla yargılamaların en kısa zamanda sonuçlandırılması yönündeki kamusal yarar karşılaştırıldığında, kuralın tenfiz davasının taraflarına aşırı külfet yüklediği söylenemeyeceği, kuralla elde edilmek istenilen kamusal yarar ile anılan kişilere yüklenen külfet arasında orantısızlığın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, orantılılık ilkesi bakımından, davalı taraf açısından da değerlendirme yapılmış; sonuç olarak davalının yabancı mahkeme kararı uyarınca, borcunu rızaen ifa etmeyerek aleyhinde tenfiz davası açılmasına bizzat sebebiyet verdiği ve bu nedenle açılacak tenfiz davasında harç yüküyle karşılaşmasının öngörülebilir olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, tenfiz davaları için öngörülen harç oranı, Türkiye’de açılacak diğer davalarda ödenecek harç ile aynı oranda olup, daha ağır değildir. Bu nedenle, mahkemeye erişim hakkına ağır bir sınırlama getirilmemektedir. Dolayısıyla, söz konusu kuralın mülkiyet hakkı ile mahkemeye erişim hakkına ölçüsüz bir müdahalede bulunmadığına hükmedilmiş ve kuralın Anayasa’ya aykırı olmadığına karar verilmiştir.

Ayrıca, Anayasa Mahkemesi, ilgili kural uyarınca ödenecek harcın, hangi ölçütlere göre belirleneceği konusunda keyfiliğe yer vermeyecek şekilde açık, net, belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir nitelikte olduğu sonucuna varmış; uygulanması gereken harcın nispi harç olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle, kanunilik ilkesine de aykırılık olmadığına karar verilmiştir.

Karara Muhalefet Şerhleri

Kararda, Anayasa Mahkemesi’nin üç üyesinin muhalefet şerhi yer almaktadır. Muhalefet gerekçelerinden biri, aynı miktar dava konusuyla ilgili hem yabancı ülke mahkemesinde hem de Türkiye’de açılan tenfiz davasında, dava konusunun önemli bir miktarına tekabül eden nispi harca katlanılmasının mülkiyet hakkına ölçüsüz bir müdahale teşkil ettiğidir. Yabancı mahkemede zaten harç ödeyen kişilerin, tenfiz aşamasında yeniden nispi harç ödemesi çifte mali yük oluşturmaktadır.

Diğer muhalefet gerekçeleri arasında, ilamların icra sürecinin yargı mercileri üzerinde gereksiz bir iş yükü oluşturduğu yönündeki iddianın kabul edilemez olduğudur. Türkiye’de açılan alacak davalarında başvuru harcı olarak nispi harç alınırken, ilamların icra aşamasına geçildiğinde maktu harç alınmaktadır. Bir kişi,

mahkeme kararı ile alacağına yönelik ilamı almış olsa bile, icra aşaması olmadan bu ilam bir sonuç doğurmamaktadır.

Benzer şekilde, yabancı bir mahkeme tarafından verilen bir ilamın Türkiye’de icra edilebilmesi için öncelikle tenfiz edilmesi gerekmektedir. Tenfiz işlemi gerçekleşmedikçe, yabancı mahkeme kararı Türkiye’de geçerlilik kazanmayacak ve icra kabiliyeti bulunmayacaktır. Ancak, tenfiz davalarında nispi harç alınması, gereksiz dava açılmasını engellemek yerine, bireylerin dava açamamasına neden olmakta ve mahkemeye erişim hakkını ihlal etmektedir. Bu bağlamda, söz konusu kuralın meşru bir amaca hizmet etmediği ve yalnızca bireylerin hak arama özgürlüğünü kısıtladığı ifade edilmiştir.

Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi

Anayasa Mahkemesi kararında, yabancı hakem kararlarının tenfizi davalarında alınacak harçlara ilişkin bir değerlendirme yer almamaktadır. Ancak, söz konusu tartışmalar çerçevesinde, yabancı hakem kararlarının tenfizinde maktu harç alınmasını öngören kanuni düzenlemeye de değinmek gerekir.

6728 sayılı kanunla getirilen değişiklik ile Harçlar Kanunu’nun (1) sayılı tarifi “A) Mahkeme Harçları” başlıklı bölümünün, “III. Karar ve İlam Harcı” başlıklı alt bölümünün, birinci fıkrasının (a) bendi uyarınca, tahkim yargılamalarında nispi harç alınmayacağı düzenlenmiştir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, Türkiye’de verilen hakem kararlarında nispi harç alınmayacağını öngören mevcut düzenlemeyi dikkate alarak, yabancı hakem kararlarının tenfizi davalarında maktu harç alınması gerektiğini ifade etmiştir.² Bu çerçevede, yabancı hakem kararlarının tenfizi davalarında maktu harç alınması gerektiği konusunda tartışmalar sona ermiş ve görüş birliği sağlanmıştır.

Tenfizi talep edilen kararın hakem kararı ya da mahkeme kararı olması fark etmeksizin, yapılacak inceleme ve verilecek hüküm benzer nitelikte olacaktır. Bu durumda, yargı mercileri nezdinde yabancı mahkeme kararları ile yabancı hakem kararlarının tenfizi davalarındaki harç uygulamaları arasındaki farklılık hukuki tartışmalara yol açabilecektir.

Sonuç ve Değerlendirme

Anayasa Mahkemesi, 2024/104 E., 2024/173 K. sayılı kararı ile, yabancı mahkeme kararlarının Türkiye’de tenfizi davalarında nispi harç alınması gerektiğine ve bahsi geçen düzenlemenin Anayasa’ya aykırı olmadığına hükmederek, bu uygulamanın mahkemeye erişim hakkını ihlal etmediği sonucuna varmıştır.

Anayasa Mahkemesi’nin bu değerlendirmesi, mahkemeye erişim hakkı ve hak arama özgürlüğü kapsamında yeni tartışmalara yol açabilecek niteliktedir. Özellikle, uluslararası tahkim kararlarının tenfizinde maktu harç alınırken, yabancı mahkeme kararlarının tenfizi davalarında nispi harç alınmaya devam etmesi, hukuki açıdan bir eşitsizlik yaratmaktadır. Bu durum, yabancı mahkeme kararlarının tenfizine ilişkin sürecin oldukça maliyetli hale gelmesine ve bireylerin hak arama özgürlüğünün ekonomik gerekçelerle sınırlandırılmasına neden olabilecektir.

² Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 2017/930 E., 2019/812 K. sayılı ve 27.06.2019 tarihli kararı.

Bilindiği üzere, Anayasa Mahkemesi kararları derece mahkemeleri açısından bağlayıcı nitelikte olsa da Yargıtay, Anayasa Mahkemesi'nin yaptığı hukuki yorumdan farklı bir hukuki değerlendirme yaparak bu kararları benimsemeyebilmektedir. Zira, hukuk kurallarının yorumlanması Anayasa Mahkemesi'nin yetki alanı dışında kalmaktadır. Nitekim, geçmişte Anayasa Mahkemesi'nin 2022 yılında belirsiz alacak davasına ilişkin yaptığı değerlendirme³, Yargıtay tarafından benimsenmemiş ve Yargıtay, Anayasa Mahkemesi kararındaki değerlendirmeyle bağlı olmadığını açıkça ifade etmiştir.⁴

Bu çerçevede, ilerleyen süreçte Yargıtay'ın, Anayasa Mahkemesi'nin bu kararını dikkate alarak yabancı mahkeme kararlarının tenfizinde nispi harç alınması gerektiği yönünde bir içtihat değişikliğine gidip gitmeyeceği merak konusudur. Anılan kararın ardından verilen bazı Bölge Adliye Mahkemesi kararlarında ise hâlâ maktu harç alınması gerektiği yönündeki yaklaşımın sürdüğü görülmektedir.⁵

Ayrıntılı bilgi için iletişime geçin:

Pelin BAYSAL
pelin@baysaldemir.com

Deniz METİN
deniz@baysaldemir.com

³ Anayasa Mahkemesi'nin 2019/12190 sayılı başvuruda verdiği 22.02.2022 tarihli kararı.

⁴ Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin 2024/558 E., 2024/3615 K. sayılı ve 26.02.2024 tarihli kararı.

⁵ Bkz. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 12. Hukuk Dairesi'nin 2025/25 E., 2025/304 K. sayılı ve 27.02.2025 tarihli kararı.